

4. Szakiskolák. 5. Főiskolák. 6. Testnevelés. 7. Iskolánkívüli népművelés. 8. Közigazgatás. 9. Statisztikai adatok (csak 1924—25-ből valók). A felsorolt irodalom még nem említi Kornis Gyula *Magyarország közoktatásügye a világháború óta* c. munkájának azóta megjelent német kiadását. Jóllehet saját tapasztalásból teljes megértéssel viseltetünk az ilyen gyűjteményes munka személyi, tárgyi és technikai nehézségeivel szemben, mégis szépséghibának kell minősítenünk egy *Pötlék (Nachträge)* beillesztését, amelyben pedig elsőrendű fontosságú cikkekkel találkozunk, pl. *England, Goethe, Erziehung* (a szerkesztő tollából 1. értelme, 2. célja, 3. hatása, 1305—23 h.), *Pädagogik* (1406—22 h.): 1. mint tudomány, 2. művelődés és nevelés, 3. pedagógia és világnézet, 4. individualisztikus pedagógia, 5. a népközösségre való nevelés, 6. a nevelés mai feladatai, 7. egy evangélikus nevelés problémái. Ezt a cikket pontok szerint bő irodalmi utalásokkal Weidel, a boroszlói pedagógiai akadémia igazgatója írta, aki az olyan fontos és felette időszerű 6. pontnál (*Gegenwartsaufgaben der Pädagogik*) egy hasáb terjedelemben csupán általánosságokra szorítkozik. mert — úgymond — a részletes feladatok taglalásával itt térszűke miatt sem foglalkozhatik (?).

Ha véleményünket az immár teljes egészében rendelkezésre álló műről össze akarjuk foglalni, tárgyilagosan megállapíthatjuk, hogy a most és régebben tett bíráló megjegyzéseink és egyes kisebb hiányok ellenére a Schwartz-féle lexikon a német pedagógiai irodalomnak értékes alkotása, határozott nyeresége, amelyből mi is bőven meríthetünk. Kár azonban, hogy a szerkesztő elvi szempontból kirekesztette munkájából a pedagógia és a rokon tudományok élő képviselőit, jóllehet a kortársak jogos érdeklődése ezek felé is fordul. Ezt az aktuális szükségletet a most megjelenő *Lexikon der Pädagogik der Gegenwart* legalább német vonatkozásban igyekszik kielégíteni. kf.

Paul Oestreich: Der Einbruch der Technik in die Pädagogik. (Stuttgart, Cotta, 1930, 157 l.).

A mai élet és társadalmi jelenségek hosszabb megfigyeléséből leszűrt eredményként e helyen már két év előtt rámutattam a technika és pedagógia között mind jobban erősödő kölcsönhatásokra és az ebből fakadó szükség-szerű pedagógiai ellenintézkedésekre.¹ A technikának ez a rohamos térfoglalása természetesen a külföldi szakkörök figyelmét sem kerülte el és irodalmi térön is megnyilatkozott. Ide tartozik többi közt a neves német Cotta-kiadó cég *Wege der Technik* c. sorozata, amelyben eddig a következő művek jelentek meg E. Diesel: *Völkerschicksal und Technik*. H. Lufft: *Kulturformung durch Technik und Wirtschaft*. L. Hartmann: *Technik und Staat*. W. Ostwald: *Die Pyramide der Wissenschaften*. E sorozatnak legújabb kötete az ú. n. „elszánt iskolareformerek“ híres vezérének, Oestreichnek, könyve, amely már megkapó címével is felkelti az olvasó figyelmét. Jegyezzük meg eleve, hogy itt is propagandaműről van szó, amelyben a szerző a „technika betörését a pedagógiába“ ugyancsak arra használja fel, hogy önérzetes, sőt helyenként lármás

¹ Magyar Paedagogia XXXVIII. évf. 9—22. és 96—108. l.

modorában, sajátos, néhol különködő nyelvezetén, saját régiebb munkáira való hivatkozással, sőt ajánlásával (l. pl. Előszó, 132., 135., 139. l.) erőlesen sikra szálljon az „entschiedene Schulreform“ mellett. Nem könnyű s nem kellemes olvasmány. Rendszerint nagy kerülőkön mozgó, bár ismételt felbukkanó okfejtéseinek megértését megnehezíti az a körülmény, hogy Oestreich mint nyelvművész is tetszeleg magának (sőt ebbeli érdemeit előszavának jegyzetében külön is hangsúlyozza) és elgondolását gyakran olyan fogalmakba és önalkotta szóösszetételekbe burkolja, amelyek még honfitársainak is fejtevést és -csóválást okozhatnak (pl. *Religiosierung durch die Technik an sich* 121; *Rhythmisierung, hochgemästete Funktionssumme, psychische Dämonien* 124; *Bio-Rhythmus, Vergeistigungshunger* 133, *Die Selbstaufhebung aller Ziele* 74, *Die Erd-not-wendigkeit* 101 stb.

Kedvenc kifejezése a *Vitalität* mellett a *Totalität*, amely pedagógiai fejtegetéseinek végső eredője és különböző változatokban lépten-nyomon kísért: *totaler Mensch, totales Tun, totale Reife, totale Kultur, Totalität der Zeit* s i. t., holott mindezt az annyira lesajnált maradi pedagógia közérthetően, bár kevésbé nagyképűen az *egész* ember nevelésével fejezi ki. Oestreich eleve megnyugtató aziránt, hogy nem ellensége a technikának, sőt nem is bírálhatja gáncsolóan, hanem inkább a pedagógiába való helyes beillesztésére törekszik, amit két fejezetben megkísérel: 1. A technika valódi befolyása a pedagógiára 2. Az új feladat és a technika. Hogy ezt hogyan képzei el, arra nézve álljanak itt a következő jellegzetes idézetek: A technika értékjellege az ember értékelő képességétől függ. A technikának betörését a pedagógiába hatálytalanítani kell „durch den Durchbruch der Religiosierung durch die Technik an sich.“ Az embert meg kell menteni, hogy a technika őt áldja! (121.) A nevelés célja nem az őserdőbeli Robinson, hanem a technika felett korlátlanul uralkodó ember, akit épp ezért nem a technikába bele, hanem tőle szabadon rajta túl kell nevelni (131). A technika és a valódi pedagógia c. fejezetben három alapelvet állít fel, amelyek egyike így hangzik: *Zeugt (sic!) in Verantwortung und in der Lust des Natur-Rausches!* (124—5).

Nem csodálkozunk azon, hogy a szerző a szenvedélyes vita és írás hevében helyenként önmagával is ellenkezésbe jut. A pedagógia, — olvassuk a 16—7. l. — amelynek célkitűzését egykor az egyházak és az uralkodók végezték, és amelyet még ma is a *gazdasági szükségletek* határoznak meg, kell, hogy végre színt valljon (*verehrlichen*): az embernek valamire való kiművelése helyébe az emberképzésnek, a szabad emberiségre való képzésnek kell lépnie. Ezt a döntő megmozdulást a technika végezte, az ő betörése foszlányokra tépi (*zerfetzt*) a pedagógusoknak minden eddigi önámítását (16—7). Ezzel szemben meg kell állapítanunk, hogy a technikának ez a folyton hivatkozott betörése egyelőre csak az életre történt meg és a pedagógiának, szerintünk, épp az lenne a hivatása, hogy ezt a betörést ellensúlyozza, visszaverje. Ami pedig a hibáztatott gazdasági szükségleteket illeti, maga a szerző néhány lappal később ezt mondja: Az idők teljességének (*Totalität*) viszonyain fordul meg a dolog (22). Később pedig annak szükségét is hangoztatja, hogy

a tanuló csoportokat a munka- és életszolgálat megismerése végett időnként ki kell helyezni a valódi életbe, mert a szükséges produktív munkateljesítmény az emberiség teljességéhez tartozik (140., 142). Az utolsó fejezet (147—56.) tételekbe sűríti a szerző fejtegetéseit, amelyek közül lehetőleg hű fordításban ízelítőül álljon itt a következő: A jövővel terhes, tehát az igazi nevelés a totalitásra irányul, a ritmusra és a ritmusban; az élet, az erők és anyagok struktúrájának megfelelően: kifejlesztése valamennyi szociálindividuális, az egészre irányuló erőnek alkalmas környezetben, produktív nevelés! (153).

Könyvünk velejét általánosan érthetően egy rövid mondatba így foglalnók össze: A feltartóztathatatlanul előrenyomuló technika arra kötelezi a nevelőket, hogy az *egész ember kiművelését* szegezzék vele szembe. K. F.

Dr. Linus Bopp: Allgemeine Heilpädagogik in systematischer Grundlegung und mit erziehungspraktischer Einstellung. (8-r., X + 424 l.) Freiburg im Breisgau, Herder. — Ára 720 márka, vászonkötésben 880 márka.

Ígyen nagy terjedelmű, rendszeresen felépített gyógypedagógiájuk még a németeknek sem volt eddig. Ez a könyv tehát igen jókor jött, mert a gyógypedagógiában éppen napjainkban jelentős fellendülést látunk mindenfelé. Szemináriumokat, iskolákat nyitnak a gyógypedagógiának (Németországban, Lengyelországban, Svájcban stb.) s a tanítóképző főiskolákon, óvónőképző-intézetekben, szociális nőképzőkben mindenütt tanítják a gyógypedagógiát. De nagy szerepe van ma már a gyógypedagógiának a lelkipásztorokodásban, a gyógyászatban, a pszichológiában is. A gyermekvédelmi intézmények és a kiegészítőiskolák fellendülésével kitágult a gyógypedagógia feladatköre is.

Bopp munkája általános gyógypedagógiai tankönyv, de emellett kézikönyv is. Első kísérlet ez, mely a gyógypedagógia egész területét, elméletét és gyakorlatát tudományos rendszerbe foglalva átfogja és elénk tárja. Igen értékes segítség lesz e könyv tanulóknak, oktatóknak, nevelőknek gyógypedagógiai ismereteik megalapozására. Tudományos alapon készült, de azért nyelve könnyen érthető, úgyhogy a nem szakember is nehézség nélkül megérti.

Elies Mátyás.

Albert Scheer: Erkundlicher Unterricht. Leipzig, 1930. Quelle & Meyer. (8-r., 184 l.)

Az 1925. évi porosz középiskolai reform a földrajzot a történelemmel, a német nyelvvel és a vallástannal együtt törzstárggyá (*Kernfach*) minősítette. Ennek megfelelően az ismeretközlésen kívül nagyobb nevelési célokat is tűzött eléje. Talán ezzel a kedvező változással magyarázható az a jelenség, hogy évről-évre újabb és újabb munkák jelennek meg a könyvpiacra, amelyek a földrajz tanításának kérdésével foglalkoznak. Kezdetben a vaskos didaktikák és metodikák jelentek meg, amelyek a földrajz megváltozott módszerét, újszerű tartalmi felfogását és tanításának modern szempontjait ismertették. Ezek mintegy az alapot adták meg. A most megjelenők már inkább vezérfonálnak